Agata Stankiewicz

Powrót

Pełna nazwa szkoły

XVI Liceum Ogólnokształcące im. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego w Krakowie

Dane zespołu

Nauczyciel – Opiekun - imię i nazwisko

Agata Stankiewicz

Pierwszy uczeń

Uczeń 1 – imię i nazwisko

Julia Gajecka

Drugi uczeń

Uczeń 2 – imię i nazwisko
Zuzanna Rejdak

Trzeci uczeń

Uczeń 3 – imię i nazwisko
Tomasz Ciastoń

Sylwetka policjanta

Imię i nazwisko policjanta
Stanisław Cyganik

Lata życia
1901 - 1974

Opis postaci
Stanisław Cyganik
Stanisław Cyganik urodził się 6 XI 1901 roku w Czułowie k. Rybnej. Zmarł 16 V 1974 w Wieliczce. Był w związku małżeńskim z Julią Seles, z którą ożenił się 1928 roku, ojciec pięciorga dzieci.

Jako młody chłopak, dostał się do Wojskowej Szkoły Podoficerskiej. Jednak ostatecznie za namową brata – Jana Cyganika, funkcjonariusza policji w Babicach związał się z Policją Państwową od 1929 roku. Swoją służbę pełnił w latach 1929 – 1931 w Komisariacie Policji w Dobczycach. Następnie w Komendzie Policji w Wieliczce w latach 1931 – 1936, gdzie był komendantem w miejscowości Trąbki. Od 1936 roku pełnił służbę w Wieliczce. Rok później został przeniesiony na posterunek w Łukowicy, w powiecie Limanowa gdzie był komendantem. W 1939 roku został wcielony do Policji Państwowej, która była podległa władzy niemieckiej. W roku 1940 znów został przeniesiony do Komisariatu w Kamienicy, następnie w 1944 skierowany do Biłgoraja, gdzie pełnił prace fizyczne przy kopaniu rowów przeciwczołgowych. Po zakończeniu II Wojny Światowej powrócił do Wieliczki, gdzie mógł już w spokoju zamieszkać ze swoją rodziną – nie wrócił do pełnienia służby w Policji. Po wojnie zwrócił się z prośbą do polskich władz o zrehabilitowanie swojej osoby – zaświadczenie zostało mu wydane przez Prezydium Rady Ministrów Komisję Rehabilitacyjno - Kwalifikacyjną dla byłych funkcjonariuszy Policji Państwowej. Osobiście zwracał o opinię na temat swojej osoby do mieszkańców miejscowości, gdzie pełnił

służbę przed oraz w trakcie wojny. Wszystkie opinie były pozytywne. Potwierdzały, że swoją służbę pełnił sumiennie będąc równocześnie dobrym obywatelem oraz zawsze mając na uwadze dobro i racje Polski oraz Polaków. Po wojnie pracował jako strażnik w Zakładach Garbarskich w Wieliczce oraz Krakowie. Syn Stanisława Cyganika, Władysław Cyganik wspomina, że ojciec wracając do domu po służbie wielokrotnie wysyłał go do różnych ludzi każąc ostrzegać przed wywózkami na przymusowe roboty do Niemiec, bądź przed planowanymi łapankami. Ważne było to, aby przekazując takie ostrzeżenia nie wymieniał żadnych informacji na temat ojca obawiając się surowego odzewu ze strony Niemiec na rodzinie. Współpracował również z podziemiem antyniemieckim w miejscowościach, gdzie pełnił swoją służbę.
W archiwum rodzinnym Państwa Cyganik znajdują się dokumenty urzędowe, zdjęcia oraz pamiętnik, w którym pan Stanisław zapisał szczegółową relację z wykonywanych przez niego działań jako funkcjonariusza Policji Państwowej podczas kampanii wrześniowej 1939 r.
1 września 1939 roku pełnił służbę na posterunku w Łukowicy. Po odesłaniu rodziny w miejsce zgrupowania wykonywał rozkazy przełożonych. Przewoził dokumenty, pieniądze i amunicję z urzędów pocztowych do większych

miejscowości, najpierw do Mielca później do Rzeszowa i Lwowa. Podczas września 1939 roku wiernie wypełniał rozkazy przełożonych niosąc pomoc ludności cywilnej.

Film o postaci

https://www.youtube.com/watch?v=FO3P85TVLNc

Wykorzystane źródła

Archiwa: Archiwum Muzeum Żup Krakowskich; archiwum prywatne Rodziny Cyganików;
Dzienniki i druki urzędowe:
„Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej”, 1928;
Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918-1926. Wybór źródeł i dokumentów, pod red. A. Misiuka, A. Pepłońskiego, Szczytno 1994;
Rocznik Policji Państwowej 1927, Warszawa 1927;
„Gazeta Administracji i Policji Państwowej”
Opracowania:
Dziesięciolecie Służby Bezpieczeństwa w Polsce Odrodzonej, pod red. E. Grabowieckiego, Warszawa 1928;
Powstanie Policji Państwowej w Odrodzonej Rzeczypospolitej, pod red. A. Misiuka, Szczytno 2009;
Franc S., Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej;
Pierwsze dwudziestolecie

administracji spraw wewnętrznych, Warszawa 1939;
J. Charkot, D. Krzysztofek: Dzieje szybu Daniłowicza, „Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych wPolsce” (dalej „SMDŻ”), t. XXIX, Wieliczka 2014, s. 7-26;
Gawęda S. Okupacja niemiecka i ruch oporu w rejonie Wieliczki (1939 – 1945) [w:] Wieliczka: dzieje miasta (do 1980), red. S. Gawęda, A. Jodłowski, J. Piotrowicz, Kraków 1990.

Gawroński W., M. Skubisz: Wieliczka pod berłem Habsburgów(komentarz do wystawy), Wieliczka 2001;
Hempel A., Pogrobowcy klęski. Rzecz o policji „granatowej” w Generalnym Gubernatorstwie 1939-1945, Warszawa 1990;
Jabłoński J., Himmelkommando. Relację nagrała i podała do druku A. Uścińska, „Karta” 2011, nr 66, ss. 70–79.

Jodłowski A.: Żupa solna w Wieliczce, Wieliczka 2000;
Kędzierska G., 85 lat polskiej policji, Szczytno 2004;
Kozdrowski S., Wyszkolenie policyjne w II Rzeczypospolitej, Kraków 2006;
Litwiński R., Korpus Policji w II Rzeczypospolitej. Służba i życie prywatne, Lublin 2007;
Litwiński R., Skutki działań wojennych w 1939 r. dla policji w Małopolsce Wschodniej, „Dzieje Najnowsze”, 2007, nr 2;

Misiuk A., Policja Państwowa 1919-1939. Powstanie organizacja kierunki działania, Warszawa 1996;
Pepłoński A., Policja Państwowa w systemie organów bezpieczeństwa Drugiej Rzeczypospolitej, Szczytno 1991;
Zespółarchiwalnych fotografii i pocztówek, ze Zbiorów Specjalnych Muzeum Zup Krakowskich;
Strony internetowe:
https://menway.interia.pl/historia/news-nieznana-historia-kopalni-soli-w-wieliczce,nId,603974
https://sztetl.org.pl/pl/miejscowosci/w/322-wieliczka/99-historia-spolecznosci/138230-historia-spolecznosci
http://www.zckwieliczka.pl/index.php?kod=4
http://www.zckwieliczka.pl/index.php?kod=10

https://zabytek.pl/pl/obiekty/wieliczka-kopalnia-soli-174
https://www.kopalnia.pl/
Źródła mówione:
Notacja historyczna przeprowadzona w dniu 28.01.2019 r z Władysławem Cyganikiem, lat 86;
Wywiad przeprowadzony z asp. szt. Piotrem Lachmanem w dniu 14.03.2019 r.

Miejsce pamięci

Nazwa miejsca

Kopalnia Soli

Lokalizacja

Zdjęcia

Nazwa miejsca

Cmentarz

Lokalizacja

Zdjęcia

Nazwa miejsca

Lokalizacja

Zdjęcia

Dokładny opis

miejsc

Kopalnia Soli Wieliczka jest ściśle związana z sylwetką Stanisława Cyganika. Funkcjonariusz Policji Państwowej w 1931 r. został skierowany do pełnienia służby w Komendzie Policji w Wieliczce, której nieodzowną częścią jest kopalnia soli. W okresie międzywojennym funkcjonariusze policji przyjeżdżali do Kopalni Soli, aby dać wyraz swojemu patriotyzmowi. Zachowało się wiele zdjęć policjantów Policji Państwowej wykonanych przez fotografa Władysława Jana Gargula na schodach Szybu Daniłowicza. Są one bardzo charakterystyczne, wykonane w niemal jednakowej pozie z tabliczką upamiętniającą datę zwiedzania. Nieopodal, w czasie wojny Niemcy utworzyli obóz pracy przymusowej. Niestety nie ma żadnej tablicy, która informowałaby o tym fakcie.Historia Kopalni Soli w Wieliczce sięga ok. 14 mln lat wstecz gdyż wtedy zaczęło się tworzenie pierwszych osadów solnych złoża wielickiego. Już ok.6 tysięcy lat temu ludność zamieszkująca tereny Wieliczki oprócz rolnictwa i hodowli zajmowała się produkcją soli. Otrzymywano ją odparowując solankę, czerpaną ze słonych źródeł. W XIII w. odkryto sól kamienną w Wieliczce, wówczas powstały pierwsze szyby: „Na zamku” i „Goryszowski”.W XII w. powstał dokument legata

papieskiego Idziego, który jako pierwszy wymienia i potwierdza przywileje klasztoru benedyktynów w Tyńcu, koło Krakowa do darmowego pobierania soli warzonej z Magnum Sal (czyli Wieliczki). W 1368r. został zatwierdzony przez króla Kazimierza Wielkiego ordynacji górniczej tzw. „Statutu dla Żup Krakowskich”. W 1772 wojska austriackie zajęły miasto i Kopalnię. Zakończyło się wówczas funkcjonowanie staropolskich Żup Krakowskich. Wprowadzono rejestr gości zwiedzających kopalnię. W 1775r. powstaje nowy podział kopalni na: Stare Góry, Nowe Góry i Góry Janińskie.W drugiej połowie XIX w. Austriacy rozpoczęli poszukiwania soli potasowo – magnezowych w Wielickiej kopalni na V poziomie w rejonie poprzeczni Kloski oraz szyb Regis otrzymał połączenie kolejowe z dworcem w Wieliczce. Do podziemnego transportu horyzontalnego wprowadzono wózki poruszanie po żelaznych szynach. Prace poszukiwawcze spowodowały dwa lata później katastrofalny wyciek. VI poziom kopalni został całkowicie zalany, walka z wodą trwała kilkanaście lat. Pod koniec XIX wieku rozpoczęto prace nad wystrojem kaplicy Św. Kingi. Długi okres panowania austriackiego wpłynął korzystnie na stan techniczny kopalni, przyniósł stabilizację. W tym czasie następuje

rozbudowa miasta, uruchomiona zostaje przy kopalni elektrownia, Wieliczka otrzymuje połączenie kolejowe z Krakowem.W 1912 roku uruchomiona zostaje na powierzchni nowa zmechanizowana warzelnia, która do dnia dzisiejszego po niewielkich modyfikacjachprodukuje sól warzoną. W latach międzywojennych Kopalnia nie rozprzestrzeniała się i eksploatacja trwała w granicach wyznaczonych za czasów austriackich. W dalszym ciągu wybierano sól na sucho.W 1918 roku Wieliczka odzyskała niepodległość, ale miasto było bardzo zaniedbane i zniszczone. Przystąpiono więc do porządkowania i odbudowy Wieliczki. Gdy w odrodzonej Rzeczypospolitej zlikwidowano Powiat Wielicki (1931 r.), Wieliczka została włączona do powiatu krakowskiego, co spowodowało upadek znaczenia górniczego miasta jako centrum administracyjnego. Likwidacja powiatu oraz przeniesienie Szkoły Górniczej do Katowic spowodowało odpływ inteligencji i dobrze wykształconych kadr technicznych. Na Rynku Dolnym w 1933 r. założono planty.4 września 1939 roku na miasto spadły pierwsze bomby, a 7 września wkroczyły oddziały Wehrmachtu. W okresie okupacji hitlerowskiej eksterminacji uległa cała ludność żydowska zamieszkująca głównie przedmieście Wieliczki –

Klasno (4000 osób, czyli połowa ogółu mieszkańców miasta). Część z nich zginęła w Puszczy Niepołomickiej, wielu wywieziono do obozu zagłady w Bełżcu. W odwecie za akcje ruchu oporu okupanci rozstrzelali Polaków w publicznych egzekucjach (1943 r.). Mimo to na terenie Wieliczki i okolic działa dobrze zorganizowana Armia Krajowa. Kopalnia została uznana za zakład o szczególnym znaczeniu strategicznym.Dyrektorem został Kurt von Velsen, a kierownikiem ruchu dołowego Henryk Echtermayer. Nie dochodziło do brutalnych akcji prześladowczych polskich górników. Niemcy zaakceptowali dotychczasowy kierunek rozwoju technicznego, a nawet wprowadzili pewne innowacje. Zaniechali techniki mechanicznego wrębiania, a zaczęli stosować wyłącznie technikę strzelniczą, przy użyciu materiałów wybuchowych.W 1944 roku w kopalni powstał obóz pracy przymusowej (niedaleko Szybu Daniłowicza), gdzie miały być produkowane silniki do samolotów. Pozostałości podziemnej fabryki lotniczej jeszcze przez pewien czas po wojnie były widoczne dla zwiedzających. Wspominał o nich Tadeusz Lipski, który na łamach wydawanej w Katowicach "Gazety Robotniczej", w kwietniu 1948 r., poświęcił im kilka zdań. Pisał, że Niemcy: „w okresie okupacji urządzili w kilku podziemnych komorach fabrykę

samolotów, najprawdopodobniej rakietowych. W podziemiach umieszczono dziesiątki precyzyjnych maszyn. (...) Gdy jednak na wschodzie ruszyła potężna ofensywa wojsk radzieckich, okupant (...) rozmontował urządzenia, wywożąc je w głąb Rzeszy. Z całej fabryki pozostał jedynie jakiś niekompletny kadłub samolotu czy rakiety".

Cmentarz Komunalny w Wieliczce przy ulicy Marszałka Józefa Piłsudskiego powstał w pierwszej połowie XIX wieku, w okresie urbanistycznego ożywienia miasta, w następstwie zarządzeń austriackich władz zaborczych zabraniających dalszego utrzymywania cmentarzy przykościelnych wewnątrz aglomeracji miejskich (1784 – 1792).

Nowy cmentarz powszechny przy drodze do Czarnochowic po raz pierwszy został zaznaczony na planie Wieliczka Ludwika Emanuela Hrdiny z 1818 r. w pobliżu szańca przygotowywanej w latach siedemdziesiątych XVIII w. polowej twierdzy austriackiej.
Przyjęty przez Ludwika Młynka w „Dziejach parafii wielickiej” (Kraków 1935) rok 1883 jak rok założenia „dzisiejszego cmentarza na gruntach dawnego szpitala św. Ducha” należy uznać za rok wytyczenia najstarszych miejsc na pochówki oraz poświecenia nekropolii.

Kaplica Langerów i dawny dom przedpogrzebowy flankowały wjazd na cmentarz. Centrum nekropolii stanowił okrąg obsadzony drzewami. Układ kwaterowy cmentarza wprowadzono przed 1878 r., wytyczając aleję główną w kierunku północ południe i aleję poprzeczną identyczną z pierwotną południową granicą cmentarza. W okresie pierwszej wojny światowej Wojskowa Komenda Rejonowa przy austriackim dowództwie Okręgu Wojskowego „Galicja Zachodnia" przeprowadziła budowę Kwatery Wojskowej, powtórnie wykorzystanej podczas drugiej wojny światowej i po jej zakończeniu.
Wielicka nekropolia była miejscem patriotycznych uroczystości. Chór męski Towarzystwa Śpiewaczego „Lutnia" istniejącego od 1872 r. niemal co roku w dniu Wszystkich Świętych wykonywał przy grobach powstańców pieśni żałobne i patriotyczne. 22.I.1938 r. w 75 rocznice wybuchu powstanie styczniowego, odsłonięto na frontowej elewacjo obecnej kaplicy tablicę pamiątkową ku czci wielickich uczestników powstańczego zrywu.

Dnia 11 listopada 2009 roku, po w 91 rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości na „nowej" części cmentarza w Wieliczce, odbyła się uroczystość posadzenia 11 Dębów, upamiętniających bohaterów tej ziemi którzy zostali zastrzeleni w 1940 roku przez NKWD.

Dęby upamiętniają jeńców Kozielska zamordowanych w Katyniu. Dęby przypominają o oficerach Wojska Polskiego raz funkcjonariuszach Policji Państwowej.

- por./por. Antoniego Dańdę, s. Wojciecha (1910-1940),
- por./por. Jana Fitzke, s. Jana (1909-1940),
- por./por. Karola Juszkiewicza, s. Karola (1903-1940),
- ppor./por. Antoniego Klimczyka, s. Antoniego (1907 - 1940),
- por./por. Juliana Lichonia s. Stanisława (1911-1940),
- por./kpt. Stefana Mistata, s. Michała (1886 - 1940),
- kpt./mjr Michała Ścigalskiego, s. Karola (1880-1940),
- por./kpt. Henryka Stachurskiego, s. Antoniego (1901-1940),
- por. Mariana Henryka Solewskiego s. Joachima (1901-1940),
- ppor. Witolda Tomaszewskigo, s. Juliana, (1908-1940),
- por./kpt. Zygmunta Zbroję, s. Teofila (1905-1940).
- ppor. Andrzeja Barana,
- as. Józefa Ciupki (1895 – 1940),
- as. Jana Gabryela (1898 -1940),
- as. Józefa Klisiewicza(1899 – 1940),
- as. Józefa Kutrzeby (1877-1940),
- płk. Stanisława Jamki (1895 – 1940),
- mjr. Władysława Kotuli(1893 – 1940),
- ppłk. Józefa Lidwina(1898-1940),
- mjr. Michała Łukomskiego(1901-1940),

- ppłk.Zygmunta Palucha(1892 -1940),
- por. Władysława Wójtowicza(1907-1940),
- Funkcjonariusza Policji Państwowej Feliksa Wilka(1898-1940),
- por. Józefa Piechówki(1911 - 1940)

Żywa lekcja historii

Opis przeprowadzonej żywej lekcji historii

Pomysł na przeprowadzenie żywej lekcji historii zrodził się podczas naszej rozmowy z synem Stanisława Cyganika, panem Władysławem, z którym spotkaliśmy się 28 stycznia w Wieliczce. Bogactwo wspomnień, rozmowa o życiu i wartościach zainspirowała nas do podzielenia się naszym doświadczeniem z innymi. Ogromne wrażenie wywarł na nas pamiętnik pana Stanisława, napisany we wrześniu 1939 r. Czuliśmy, że jesteśmy świadkami historii i możemy ją przeżyć z naszym bohaterem. Grupą docelową, dla której postanowiliśmy zrobić żywą lekcję historii była młodzież klas ósmych Ogólnokształcącej Szkoły

Muzycznej I Stopnia w Krakowie. Poprosiliśmy Dyrekcjęszkoły OSM I stopnia o zgodę i ustaliliśmy termin na 13 marca 2019 r. Zajęcia pt.: „Opowiem Ci o…wojnie. Z pamiętnika funkcjonariusza policji” przeprowadziliśmy dwukrotnie dla klas 8b i klasy 8a.
Dużym wyzwaniem było przygotowanie scenariuszy zajęć dla naszych młodszych kolegów. Postanowiliśmy opracować materiały do nauczania historii Policja Państwowej w okresie II Rzeczpospolitej i podczas II wojny światowej w formie broszury.(załącznik 1) Podstawą do wykonania materiałów były wspomnienia Stanisława Cyganika. Odczytaliśmy cały pamiętnik, co było dla nas niezwykle wymagającym zadaniem ze względu na formę zapisu i stopień zachowania rękopisu. Największą trudnością były dla nas nazwiska i nazwy własne. Kilka z nich musieliśmy pozostawić nieodczytanych. Następnie wybraliśmy fragmenty, które pomogły nam zobrazować zadania policji w II RP i w czasie okupacji. Podzieliliśmy całość na 5 tematów:
1. Powstanie Policji Państwowej, jej zadania i organizacja w II RP.
2. Zadania Policji Państwowej we wrześniu 1939.
3.Rodziny policjantów Policji Państwowej.
4. Losy polskich policjantów w kampanii wrześniowej.
5. Policja pod okupacją niemiecką.

Każdy temat zilustrowaliśmy wybranym fragmentem pamiętnika. Napisaliśmy tekst wprowadzający w tematykę danego zagadnienia oraz zamieściliśmy słownik terminów, który mógł być pomocny dla młodszych kolegów. Każdy temat zapatrzyliśmy w pytania, na które należy odpowiedzieć po zapoznaniu się z zadanym tematem.
Kolejnym materiałem opracowanym na zajęcia było opowiadanie, napisane przez Tomasza na podstawie pamiętnika. (załącznik 2) Całość została wzbogacona ilustracjami, których inspiracją były sceny ze wspomnień Stanisława Cyganka.
Przygotowując żywą lekcję historii nawiązaliśmy kontakt z pasjonatem historii policji w Wieliczce, asp. szt. Piotrem Lachmanem, którego poprosiliśmy o udostępnienie replik mundurów policjantów Policji Państwowej .
Udaliśmy się do Wieliczki, miastem związanym z naszym bohaterem. Mieliśmy w pamięci zdjęcia policjantów, którzy przyjeżdżali do Kopalni Soli Wieliczka. Zdjęcia StanisławaCyganika, które udostępnił nam syn Władysław Cyganik posłużyły nam jako punkt wyjścia do szukania miejsc powiązanych z historią policji w Wieliczce. Znaleźliśmy stare fotografie wykonywane przez fotografa Władysława Gargula na schodach Szybu Daniłowicza..

Postanowiliśmy poszukać miejsc związanych z historią policji i zrobić zdjęcia w historycznych mundurach. Uzyskaliśmy w ten sposób ciekawe materiały do pracy z dziećmi podczas zajęć. Zajęcia dla uczniów Ogólnokształcącej Szkoły Muzycznej I Stopnia przeprowadziliśmy 13 marca 2019 r. Spotkały się z ogromnym zainteresowaniem młodzieży. Pracowaliśmy na wykonanych przez nas materiałach. Nasi młodsi koledzy z wielkim zapałem i ciekawością zaangażowali się w zaproponowany przez nas proces uczenia. Materiały spotkały się z dużym uznaniem. Otrzymaliśmy jeszcze po lekcjach wiele pytań odnośnie historii policji i Stanisława Cyganika.
Nasz „sukces” zainspirował nas do tego,że przekonaliśmy się o potrzebie rozszerzenia grona osób, do których chcemy dotrzeć. Prowadzimy rozmowy z przedstawicielami Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie i Instytutem Pamięci Narodowej, aby nasze materiały zostały opublikowane jako pomocnicze dla nauczycieli klas mundurowych lub nauczycieli historii.

Zdjęcia

Pliki